

หัวข้อวิทยานิพนธ์	พุทธสถาปัตยกรรมสมัยราชวงศ์บ้านพลูหลวง
ชื่อนักศึกษา	นายทิวา เผื่อนปฐม
สาขาวิชา	ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม
ภาควิชา	ศิลปสถาปัตยกรรม
ปีการศึกษา	๒๕๔๓

บทคัดย่อ

การศึกษาพุทธสถาปัตยกรรมสมัยราชวงศ์บ้านพลูหลวง คือการศึกษางานสถาปัตยกรรมเนื่องในพุทธศาสนาที่มีหลักฐานภาคเอกสารระบุว่าสร้าง บูรณะปฏิสังขรณ์โดยพระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์บ้านพลูหลวง ๖ พระองค์ ที่ปกครองพระนครศรีอยุธยาระหว่าง พ.ศ.๒๒๓๑-๒๓๑๐ รวมระยะเวลา ๘๐ ปี สิ้นสุดท้ายก่อนการล่มสลายของกรุงศรีอยุธยา

งานพุทธสถาปัตยกรรมที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีจำนวน ๑๕ แห่ง ประกอบด้วย

๑. วัดบรมพุทธาราม จ.พระนครศรีอยุธยา
๒. วัดพระยาแมน จ.พระนครศรีอยุธยา
๓. วัดโพธิ์ประทับช้าง จ.พิจิตร
๔. พระวิหารพระมงคลบพิตร จ.พระนครศรีอยุธยา
๕. พระมณฑปพระพุทธบาท วัดพระพุทธบาท จ.สระบุรี
๖. วัดมเหยงคณ์ จ.พระนครศรีอยุธยา
๗. วัดกุฎีดาว จ.พระนครศรีอยุธยา
๘. วัดป่าโมก จ.อ่างทอง
๙. วัดหันตรา จ.พระนครศรีอยุธยา
๑๐. วัดพระศรีสรรเพชญ์ จ.พระนครศรีอยุธยา
๑๑. วัดพระราม จ.พระนครศรีอยุธยา
๑๒. วัดภูเขาทอง จ.พระนครศรีอยุธยา
๑๓. วัดศรีโพธิ์ จ.พระนครศรีอยุธยา
๑๔. วัดนางคำ จ.พระนครศรีอยุธยา
๑๕. วัดครุฑาราม จ.พระนครศรีอยุธยา

ผลจากการศึกษางานพุทธสถาปัตยกรรมทั้ง ๑๕ แห่ง สามารถจัดลำดับพัฒนาการของสถาปัตยกรรม โดยพยายามแยกศึกษาวิเคราะห์ ๔ หัวข้อ คือ

๑. ลักษณะแผนผัง
๒. รูปแบบสถาปัตยกรรม
๓. องค์ประกอบสถาปัตยกรรม
๔. โครงสร้างและการก่อสร้าง

ผลสรุปที่ได้จากการศึกษาพบว่า แผนผังของวัดในสมัยราชวงศ์บ้านพลูหลวงวางตัวสัมพันธ์กับเส้นทางสัญจรเป็นหลักมากกว่าการเน้นแนวแกนทิศทั้ง ๔ สถาปัตยกรรมภายในผังให้ความสำคัญกับสถาปัตยกรรมประเภทอาคารพระอุโบสถหรือพระวิหารเป็นประธานของผัง

รูปแบบสถาปัตยกรรมแบ่งได้เป็นสถาปัตยกรรมประเภทอาคาร และ ประเภทสถาปัตยกรรมเจดีย์ ทั้งหมดมีรูปแบบค่อนข้างหลากหลาย ไม่สามารถจัดลำดับพัฒนาการที่ชัดเจนได้ โดยเฉพาะงานสถาปัตยกรรมประเภทอาคาร

ในด้านองค์ประกอบสถาปัตยกรรมได้แยกศึกษาพัฒนาการแต่ละส่วนของสถาปัตยกรรมและพบลักษณะเฉพาะบางประการที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานี้

ด้านโครงสร้างและการก่อสร้างนั้น ในสมัยราชวงศ์บ้านพลูหลวงได้สืบทอดเทคนิคการก่อสร้างจากรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ และพัฒนาเทคนิคเฉพาะบางประการขึ้นเอง

Thesis Title	Buddhist Architecture of The Ban Phlu Luang Dynasty
Name	Mister Thiwa Pueanpathom
Concentration	History of Architecture
Department	Architecture and Related Art
Academic Year	2000

Abstract

The study of Ban Phlulaung Buddhistic architecture studies through the architecture of Buddhism specified by documentary evidences that were built and restored by the 6 kings of Ban Phlulaung dynasty who ruled over Ayudhya during B.E. 2231 – 2310 , the last 80 years before Ayudhya's declination. There followings are 15 Buddhistic architectures in this research.

1. Wat Borombudharam, Ayutthaya
2. Wat Prayaman, Ayutthaya
3. Wat Phopratabchang, Bhijirt
4. Pravihara Mongkholbobrit, Ayutthaya
5. Pramondop Praputtabat, Sarabury
6. Wat Mahaeyong, Ayutthaya
7. Wat Kudeedown, Ayutthaya
8. Wat Pamok, Anghthon
9. Wat Hantra, Ayutthaya
10. Wat Prasresanphet, Ayutthaya
11. Wat Praram, Ayutthaya
12. Wat Pukoawthong, Ayutthaya
13. Wat Srepho, Ayutthaya
14. Wat Nangkam, Ayutthaya
15. Wat Garudaram, Ayutthaya

After studying the above 15 Buddhistic architectures, the development of architectures can be arranged by the following 4 subjects.

1. Lay out appearance
2. Architecture form
3. Architecture composition
4. Structure and construction

The outcome of the study declares that the lay out of the temples in Ban Plulaung dynasty related to main traffic line rather than the core of four directions. In the lay out, church (u-bosot) or viharn are the most important architectures. Forms of architecture are divided into two types ; Building Type and Stupa-Chedi Type. They all are so varied in forms that their development cannot be arranged distinctively, especially, the Building Type architecture. For the architecture composition, the development of each part architecture were studied separately and found some unique appearances that happened in this era. About the structure and construction, Ban Plulaung dynasty succeeded the construction technique from King Narai era, and developed some unique techniques by themselves.

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร

กิตติกรรมประกาศ

กราบเท้าพ่อ-แม่อันเป็นที่รักเคารพสูงสุดของลูก ซึ่งเป็นบ่อเกิดของปฏิภาณและความอดทน กราบ
ขอบพระคุณอาจารย์อนุวิทย์ เจริญศุภกุล กรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาด้วยความเมตตาต่อศิษย์ผู้น้อยอย่างยิ่งยวด
อาจารย์ประเวศ ลิ้มปริงซี่ อาจารย์ที่ปรึกษาด้านแบบสถาปัตยกรรมพร้อมทั้งปลอบโยนและให้กำลังใจ ตลอดจน
คณาจารย์ทุกท่านในภาควิชาศิลปสถาปัตยกรรม ที่มอบองค์ความรู้ทางวิชาการ อันเป็นรากฐานสำคัญต่อการทำ
วิทยานิพนธ์ ขอบพระคุณราชกรีฑาสโมสรสำหรับทุนการศึกษา ๒๔,๐๐๐ บาท อันเป็นคุณประโยชน์ต่อการเล่า
เรียนตลอดหลักสูตรการศึกษา ขอบพระคุณท่านผู้อำนวยการสำนักบริหารเงินตรา อัมพา ภมรพันธ์ สำหรับ
ความกรุณามอบโอกาสแห่งความสำเร็จทางการศึกษา ขอบคุณเจ้าหน้าที่ในสวนเผยแพร่และจัดแสดง ตลอดจน
เพื่อนร่วมงานทุกท่านของสำนักบริหารเงินตรา กรมธนารักษ์ ที่มอบความช่วยเหลือและกำลังใจมาโดยตลอด
ขอบพระคุณพี่พิทยะ - พี่ฉัตรบงกช ศรีวัฒนสาร สำหรับอาชีพนักโบราณคดี ข้อมูลวิชาการด้านประวัติศาสตร์
และที่พักพิงในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ขอบคุณครอบครัว "พิลา" ทุกท่านสำหรับน้ำใจและความเอื้อเฟื้ออาทร
ทุกประการตลอดมา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้วิจัยข้ามสู่ฟากฝั่งแห่งความสำเร็จ ขอบคุณสำนักโบราณคดีและ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ ๓ พระนครศรีอยุธยา
อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา และ สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ ๕ สุโขทัย
สำหรับแบบสถาปัตยกรรม ขอบคุณ คุณนาตยา ภูศรี เพื่อนนักโบราณคดีผู้เอื้อเฟื้อที่พักและการเก็บข้อมูลวัด
โพธิ์ประทับช้าง ขอบคุณพี่ๆร่วมรุ่นสาขาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมทั้ง ๔ ท่านสำหรับความเอื้อเฟื้อเมื่อแผ่ตลอด
ระยะเวลา ๕ ปีที่ผ่านมา

สุดท้ายขอบคุณพิเศษที่สุดสำหรับคุณปราโมทย์ กิ่งทัพหลวง คุณนิภาภัทร พิลลา กับทุกสิ่งทุกอย่างที่มี
จำเป็นต้องแจจแจ หากเสมือนเป็นผู้ที่ควรมีส่วนในปริญญาอันศักดิ์สิทธิ์นี้

ท้ายที่สุดขอบคุณทุกท่านที่ให้ความสนใจใคร่เปิดอ่านวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ด้วยจิตใจใฝ่รู้ เพื่อขยายอาณา
เขตขององค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมไทยให้กว้างขวางยิ่งขึ้นต่อไป

คำนำ

วิทยานิพนธ์เรื่องพุทธสถาปัตยกรรมสมัยราชวงศ์บ้านพลูหลวง มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อต้องการทราบพัฒนาการทางรูปแบบและลักษณะเฉพาะของสถาปัตยกรรมเนื่องในพุทธศาสนาที่สร้างขึ้นในช่วง ๘๐ ปีสุดท้ายของราชอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา โดยมีขอบเขตของการศึกษาเฉพาะงานพุทธสถาปัตยกรรมที่มีหลักฐานเอกสารระบุถึงการสร้าง บูรณะปฏิสังขรณ์ โดยพระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์บ้านพลูหลวงเท่านั้น ซึ่งจากการค้นคว้าภาคเอกสารประกอบกับการสำรวจเก็บข้อมูลภาคสนาม ได้พบแหล่งพุทธสถาปัตยกรรมที่ใช้ในการศึกษาจำนวนทั้งสิ้น ๑๕ แห่ง วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมุ่งศึกษาวิเคราะห์งานพุทธสถาปัตยกรรมประเภทต่างๆ ที่ปรากฏจาก ๑๕ แห่งดังกล่าวเป็นหลักสำคัญ

ผลสรุปจากการศึกษา "พุทธสถาปัตยกรรมสมัยราชวงศ์บ้านพลูหลวง" อาจมีประโยชน์บ้างต่อการศึกษางานสถาปัตยกรรมในสมัยอยุธยา เพื่อขยายวงขอบทางวิชาการด้านพุทธสถาปัตยกรรมไทยต่อไปในอนาคต